

OLOF HASSLÖF IN MEMORIAM

av Carl Olof Cederlund

Jag väljer här, liksom jag gjort i andra levnadsteckningar, att införa en bild av Olof Hasslöf, som visar honom mitt i hans verksamhet. Fotot är taget under ett fältseminarium längs norska kusten i augusti 1967 och är en intervjusituation med de två båtbyggjarbröderna Olsen i Rogaland med Olof Hasslöf längst t v i bilden. Foto: C. O. Cederlund.

Docenten, Fil. Dr. Olof Hasslöf, Limhamn, har avlidit 93 år gammal. Olof Hasslöf var något så ovanligt i sin generation, som en radikal museiman. Ovanligt, därför att museivärlden, särskilt i tidigare generationer, kan ses som ett uttryck för traditionalismen i samhället, och dess samhällsbevarande värderingar.

Olof Hasslöf föddes och växte upp i fiskar- och skepparmiljö på Hovenäset i Bohuslän. Istället för att följa i sina fäders spår blev han studerad och så småningom en framstående etnologisk forskare - en av de mest framträdande i Sverige i sin generation.

Han tog studenten i Göteborg 1923, verkade vid Göteborgs museum från 1929 till 1946. Han var under sin Göteborgstid sekreterare och verkställande tjänsteman i Kulturminnesrådet i Göteborg och Bohus län. Han var även föreståndare för Utlands-

svenskarnas Museum i staden. 1949 erhöll han tjänsten som intendent, senare förste intendent, vid statens sjöhistoriska museum i Stockholm, där han kvarstannade till pensioneringen 1967. 1949 disputerade han på avhandlingen "Svenska Västkustfiskarna. Studier i en yrkesgrupps näringsliv och sociala kultur". 1950 blev han docent i nordisk och jämförande folklivsforskning vid Stockholms Universitet.

Olof Hasslöfs samhällsorientering var kanske ett uttryck för en "västkustradikalism", men inte i första hand så som den finns i stads-samhällen som Göteborg. Det är kanske mer troligt att den var uttryck för en anti-auktoritär inställning med grund i västkustens fiskaresamhälle. Detta är en del av det svenska samhället som både geografiskt, kulturellt och socialt avskiljer sig från både "bondesamhället" och "central-

samhället", vilka ju i stor utsträckning baserat och baserar sig på jordägarnas makt, från bondens till statens. Det går också att se ett samband mellan hans ideologiska inställning och hans engagement i västkustfiskarens intresseorganisationer och de politiska frågor som var viktiga för dessa.

Olof Hasslöf kom in i museiarbetet under en period av utveckling i Göteborgs kulturliv. I samband med Göteborgsutställningen 1923 hade en kulturhistorisk satsning och en museiorganisation för detta förverkligats. Då inleddes även omfattande inventeringar, vilka vidareutvecklades under 1920- och 1930-talen, av västkustens kultur och kulturmiljöer - inte minst den maritima. Hasslöf kom på Göteborgs Museum in i en grupp av kvalificerade museimän och forskare, som bedrev detta arbete. Till hans kollegor och yrkeskamrater

hörde kulturhistoriker, etnologer och arkeologer som Sven T. Kjellberg, Alva Ohlsson, Harald Widen, Stig Roth och Philibert Humbla. Inte minst den sistnämnde kom att spela en roll för Hasslöfs utveckling som forskare och yrkesman. Humbla hade några års sjömanserfarenhet, när han blev museiman, och ett mångsidigt intresse för maritima förhållanden. Han yrkesgärning har en utpräglad etnoarkeologisk profil, för att använda ett modernt ord. Hans arbeten, både på det skeppsarkeologiska och det maritimetnologiska området avspeglar detta - t ex boken om Galtabäcksskeppet från 1100-talet. I detta arbete är Humblas huvudmetod att utnyttja recenta källor i form av muntlig tradition för att studera traditionellt skeppsbyggeri - och det 900-åriga skeppets byggnad.

I Humblas tidiga publikationer, från hans Göteborgstid, återfinns flera av de tankegångar som Hasslöf senare tog upp och vidareutvecklade. Dit hör t ex flera frågor kring principerna för traditionellt, nordiskt skeppsbyggeri; och utvecklingen av kravell- och skelettbyggnadstekniken i Europa. Man tycker sig i de bägge forskarnas arbeten urskilja en gemensam utgångspunkt i sättet att tolka vetenskapliga problem på ett uttalat pragmatiskt sätt.

Hasslöfs överflyttning till en "centralsvensk" arbetsmiljö i Stockholm 1946 innebar att han vidgade sitt forskningsperspektiv. Han blev där maritimetnologisk forskare och föreståndare för Sjöhistorisk Undersökning vid statens sjöhistoriska museum. (Sjöhistorisk Undersökning var en enhet som hade till uppgift att bedriva etnologisk och historisk insamlingsverksamhet på det maritima fältet, inte minst av muntlig tradition. Den var uppbyggd med Etnologisk Undersökning / numera Kulturhistorisk Undersökning / på Nordiska museet som förebild, men med en särskild inriktning på maritim kultur.)

Nu inleddes en bred maritim-historisk/etnologisk dokumentations- och forskningsverksamhet längs den långa svenska ostkusten. Den var inriktad på skilda strata i det maritima samhället, från skärgårdsbondens till storredarens. Han tog i detta arbete upp och vidareutvecklade de initiativ som tre andra svenska maritim-etnologer inlett vid sjöhistoriska museet under 1940-talet, nämligen först Gunnar Jonsson, och senare Claes Claesson och Anders Lindahl. Som

hans efterträdare från 1967 och i drygt 16 år därefter kan jag vittna om den oerhörda rikedom av forskningsmaterial i museets olika arkiv som tagits in genom Olof Hasslöfs fältforskningar. Det handlar om alla slag av källmaterial. Skall jag nämna något särskilt blir det de två av honom initierade, och idag mycket värdefulla, filmer som skildrar traditionellt svenskt skepps- och båtbyggeri.

Olof Hasslöfs doktorsavhandling om västkustens fiskarsamhälle från 1949 kan kanske ses som hans centrala forskarmanifestation under västkusttiden. På samma sätt kan monografin "En släkt och dess skepp. Maritimhistoriska studier kring Tynderö-Gävle-släkten Brodin 1535-1960", som kom 1961, ses som en ett centralt arbete i hans "ostkustperiod". Den är egentligen en monografi över en norrländsk redarfamilj. Hasslöf gjorde den till en bred och djupgående genomlysning av det norrländska kustsamhället och dess näringsliv under ny tid.

Under 1960-talets första hälft utvidgade Olof Hasslöf sina västnordiska intressen genom att i samverkan med i första hand norska och danska forskare inleda gemensamma fältseminarier och -inventeringar i västra Skandinavien, framförallt i Danmark och Norge. Dessa gavs snart en form genom bildandet av "Nordisk Maritimhistorisk Arbetsgrupp". I denna forskargrupp, som verkade särskilt aktivt under 1960-talet, ingick både äldre och yngre, nordiska forskare och museimän med maritim-etnologisk, -arkeologisk och -historisk inriktning. Gruppen kom bl a att samla den generation maritimt inriktade "museiforskare" som i denna tid hade lämnat lärlingsåren och inlett sin yrkesgärning.

Genom Olof Hasslöfs centrala roll i denna grupp fick hans forskarideer en stor genomslagskraft på det maritima fältet i Norden under de följande trettio åren. Under 1960-talet publicerade Hasslöf flera arbeten som bar syntesens karaktär. De kom att publiceras både i Sverige och Norden och även internationellt. Till dessa hör de uppsatser som summerar hans syn på behandlingen och uttolkningen av källmaterialet inom det maritimetnologiska forskningsfältet, t ex artikeln "Skeppsfynd, arkivuppgifter och levande tradition" i ALE 1962.

Den västnordiska kärntruppen i Maritimhistorisk Arbetsgrupp publicerade 1970 sitt manifest, ett samlings-

arbete med titeln "Sömand, Fisker, Skib och Vaerft, Introduktion till maritim etnologi" (En analys och recension av detta arbete finns i Cederlund, Vad är maritim etnologi? RIG, 1971:2, s 58-64). Denna samlingsvolym, som även kom ut på engelska, utgjordes av en serie uppsatser i olika maritima ämnen författade av etnologer, historiker och arkeologer med maritim inriktning. Här lämnar Hasslöf flera bidrag, vilka intar en dominerande plats: "Maritim etnologi och dess grannvetenskaper"; "Begreppet levande tradition"; "Huvudlinjer i skeppsbyggnadskonstens teknologi"; och "Maritimt näringsliv i socialhistorisk belysning". De kan sägas sammanfatta centrala delar av hans teoretiska och metodiska betraktelsesätt. De är tydligt influerade av den anti-auktoritära syn han hyste i fråga om förhållandet mellan staten och individen.

Olof Hasslöfs orientering mot nordsjöskulturen kom även till uttryck i att han efter sin pensionering från arbetet i Stockholm slog sig ned i Skåne och flera år verkade vid det etnologiska institutet vid Köpenhamns universitet, bl a under en tid som vikarierande professor där.

Olof Hasslöf definierade och spred begreppet "maritim etnologi" som uttryck för en självbärande del av den allmänna etnologin. Hans akademiska verksamhet bildade skola i Norden. Han spelade stor roll för utvecklingen av vårt medvetande om den maritima samhällssektorns roll både i samhället och inom den humanistiska forskarvärlden. Hans vetenskapliga arbete fick stor betydelse även för den skeppsarkeologiska forskningen. Han närmade sig materialet från sin egen sida - dvs inte från arkeologens utanfrån etnologens. Det var ett perspektiv som resulterade i flera konstruktiva insatser på det skeppsarkeologiska fältet. Han skapade i sin forskning genomslag för vissa teorier, t ex om utvecklingen av skal- och skelettbyggnadsteknik inom skeppsbyggeriet. Dessa var banbrytande när de kom och har bestått och fått en bred tillämpning i undervisning och forskning sedan dess. Olof Hasslöf var en stark, individualistisk och orädd människa.

Olof Hasslöfs vetenskapliga och andra arbeten fram till början av 1970-talet finns förtecknade i en biografi i "Årbog 1972. Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg. Helsingør, Danmark".